

Kan de småskaliga kooperativen i Serbien bli framgångsrika ekologiska producenter?

LINA ENGMAN

Detta fakta-blad baseras på examensarbetet "Can the small-scale cooperatives in Serbia be successful organic producers?" ("Kan de småskaliga kooperativen i Serbien bli framgångsrika ekologiska producenter?")

Examensarbetet utgör en del av utvärderingen av ett utvecklingsprojekt i Serbien, i biståndsorganisationen Individuell Människohjälp (IM) regi. Kooperativ har bildats för att dess medlemmar ska kunna försörja sig själva genom ekologisk odling. Grunden till uppsatsen består av en litteraturstudie, intervjuer med ledarna för kooperativen, en enkät som behandlar företagsklimatet samt olika externa källor i Serbien.

Bakgrund

Syftet med uppsatsen var att undersöka om målet att de nuvarande medlemmarna och potentiella nya medlemmar ska kunna försörja sig på det som kooperativen producerar, har uppnåtts.

Målet kan sägas vara delvis uppfyllt; enligt den sista årliga rapporten från IM:s lokala organisation, Odras, är "kooperativen fullt fungerande och stabila och har börjat gå med vinst, om än blygsam" och "majoriteten av deltagarna i projektet upplever sig som självförsörjande"[...]. För att ta reda på vad som fattas innan det uppsatta målet är fullständigt uppnått, (till exempel finns det inga rapporter om att nya medlemmar har värvats, och det faktum att majoriteten av, inte alla, nuvarande medlemmar säger sig vara försörjda av det som kooperativen producerar), har jag försökt kartlägga

de förutsättningar som kooperativen verkar under.

Kooperativens förutsättningar

Kooperativens medlemmarna har fått utbildning, dock med viss tvekan angående dess tillämpbarhet enligt den enkätundersökning som Odras utförde. Studiecirklar och liknande kan vara ett bra sätt att komplettera och vidareutveckla dessa kunskaper, dock är tillgången till dessa och andra högre utbildningar oklar, enligt företagsklimatenkäten. Kunskap om vad marknaden efterfrågar, lagar och förordningar från myndigheter, certifieringsorgan och forskning inom yrkesområdet kräver ständig uppdatering. Enligt företagsklimatenkäten är medlemmarnas tillgång till medier god, likaså information genom rådgivning, dock saknas information genom forskningsresultat. Medias oberoende ställning i landet är inte självklar.

En trygg boendemiljö är en grundförutsättning för att medlemmarna ska kunna ha fullt fokus på att driva kooperativen. Detta behov kan anses vara tillgodosett i och med att medlemmarna i kooperativen tilldelats en bostad. Medlemmarna själva anser sig ha gott förtroende för sina grannar, föreningar, polis och rättsväsendet, hjälporganisationer, försäljare och lokala och nationella makthavare enligt företagsklimatenkäten. Däremot är förtroendet för banker lågt eller obefintligt. Förtroendet för uppköpare är oklart.

*Delar av kooperativens maskinpark
fotograf Engman och Persson 2009*

Tillgången på motivation kan avgöra kooperativens framtid. Enligt Odras enkät finns/fanns det problem med medlemmarnas (särskilt kvinnornas), brist på motivation att delta i det praktiska arbetet i kooperativen och inre motsättningar utgör hot mot kooperativens existens och utveckling.

Enligt litteraturstudien finns det ekonomiskt stöd att få i form av bidrag från regeringen och i förmodligen även EU i framtiden. Enligt företagsklimatenkäten saknar medlemmarna helt inspiration och nya intryck från intresseorganisationer, mässor, utställningar och konferenser. Incitament från intresseorganisationer saknas helt, huruvida det finns

incitament från banker, EU, politiker, företag och samhället i övrigt är oklart enligt företagsklimatenkäten.

Torka, sen frost, blåst, hagel och det fuktiga klimatet kan innebära utmaningar, men i övrigt är klimatet en tillgång, även kvalitén på jorden som är mycket hög och det finns tillräckligt med vatten av god kvalitet. Dock kan kooperativens begränsade tillgången på jordbruksmark verka hindrande. En stor del av jordbruken i Serbien är små och fragmenterade. Enligt litteraturstudien kan detta komma att ligga Serbien och kooperativen till last i konkurrensen med omvärlden på grund av ineffektivt brukandet av jorden vilket innebär högre kostnader. Ett framtida eventuellt medborgarskap i EU stöds av en övertygande majoritet av deltagarna i projektet, vilket är en större andel än i övriga landet.

Att certifiera kooperativen har tagit lång tid, men det är ofrånkomlig om de ska kunna ta ett högre pris för det som produceras.

Kooperativens tillgång till kapital och jordbruksmark kan vara de helt avgörande faktorerna för deras överlevnad, men tillgången till dessa faktorer är enligt företagsklimatenkäten oklar. Enligt den samma är tillgången till på kvalificerad arbetskraft liten eller obefintlig. Detta påverkar inte kooperativens utveckling i nuläget, men

kan bli en begränsande faktor i framtiden. Det råder oklarhet angående huruvida kön, ursprung, språk, religion, eller bristen på barnomsorg utgör ett hinder för individer att få arbete enligt deltagarna själva. Tillgången och kvalitén på infrastrukturen i alla dess former får klart underkänt, både enligt företagsklimatenkäten och litteraturstudien, vilket utgör ett klart hinder för kooperativens utveckling. Avsättningsmöjligheterna för kooperativens produkter på den inhemska marknaden anses av medlemmarna som goda, men inga slutsatser kan dras angående deras inställning till den globala marknaden. Litteraturstudien pekar dock på att det i princip inte finns någon inhemska marknad i Serbien i nuläget, och då har kooperativen inget annat alternativ än att försöka exportera om de fortfarande vill producera ekologiskt. Lagringsmöjligheter kan krävas om de ska kunna erbjuda uppköpare den kontinuitet, kvalitet och kvantitet som de enligt litteraturstudien kräver. Att förädla produkterna verkar i nuläget inte vara aktuellt, volymerna är för små.

Har målet uppnåtts?

Projektet kan anses som framgångsrikt ur många hänseenden. De faktorer som medlemmarna anser sig sakna, är alla yttre omständigheter som IM-

SOIR inte har kunnat påverka.

I frånvaron av intresseorganisationer behöver enligt min mening, deras efterföljare Odraz fortsätta att vara en länk mellan kooperativen och myndigheter, certifieringsföretaget, uppköpare och banker. Detta för att synliggöra kooperativens återstående behov hos de beslutsfattare som har möjlighet att förändra situationen och som därigenom kan öka kooperativens möjlighet att försörja nuvarande och kommande medlemmar. Kooperativen är ännu inte redo att axla detta ansvar.

Sammanfattningsvis fanns det enligt min mening en övertro på den inhemska marknaden när projektet planerades vilket har hämmat kooperativens utveckling. Man borde ha lagt mer resurser på att nå ut på den globala marknaden redan från början av projektet.

Fullständig litteraturlista kan fås från författaren.

Faktaruta

- Faktabladet är utarbetat inom LTJ-fakultetens område (www.ltj.slu.se)
- Projektet är finansierat av Partnerskap Alnarp (<http://partnerskapalnarp.slu.se/>)
- Projektansvarig/författare: Lina Engman (lien0001@stud.slu.se)
- <http://epsilon.slu.se>